

Projecte de recerca:
Identificació i anàlisi de pràctiques socials i
educatives des d'una perspectiva multidimensional
i interseccional per a fer front a la pandèmia

Convocatòria "Pandèmies 2020"

Informe extens

ANÀLISI QUALITATIVA A PARTIR DE CINC GRUPS DE DISCUSSIÓ

4 NOVEMBRE 2022

Universitat
de Girona

INFANTS,
JOVES I
COMUNITATS
RESILIENTS

Equip de treball

Carme Montserrat
Carme Trull
Dídac Gómez
Edgar Iglesias
Gemma Diaz
Jose Antonio Langarita
Judit Gallart
Laura Corbella
Moises Esteban
Myrte Monseny
Pere Soler
Xavier Casademont
Xavier Úcar

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0

Internacional de Creative Commons (CC BY-NC-ND 4.0).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ÍNDEX

1. Introducció	4
2. Aspectes metodològics.....	5
2.1. Fonts de dades, participants i procediment.....	5
2.2. Guió dels grups de discussió.....	7
2.3. Aspectes ètics	7
2.4. Anàlisi de dades.....	8
3. RESULTATS.....	9
3.1. Dimensions	9
Dimensió 1. Acompanyament i personalització	9
Dimensió 2. Identificació i utilització dels coneixements, recursos, actius existents en la comunitat	10
Dimensió 3. Acció col·lectiva i cultura participativa.....	11
Dimensió 4. Comunicació i informació.....	12
Dimensió 5. Governança	13
3.2. Elements transversals.....	13
T1. Vulnerabilitat/desigualtat/diversitat.....	13
3.3. Experiència i valoració personal	14
V1. Estratègies per afrontar el confinament	15
V2. Impacte negatiu	16
V3. Aprenentatges.....	18
V4. Necessitats a tenir en compte per un futur (propostes).....	18
4. CONCLUSIONS	20

1. INTRODUCCIÓ

El projecte de recerca “Infants, joves i comunitats resilents: identificació i anàlisi de pràctiques socials i educatives des d’una perspectiva multidimensional i interseccional per a fer front a la pandèmia” va ser guanyador en la convocatòria PANDÈMIES 2020 de l’AGAUR de la Generalitat de Catalunya, i per tant, finançat per aquesta. L’equip està format per membres de diferents grups de recerca¹ de la Universitat de Girona, la qual lidera el projecte, i la Universitat Autònoma de Barcelona i és interdisciplinari dels àmbits de la pedagogia, psicologia, treball social, educació social, sociologia, antropologia i geografia. Compta amb la participació de setze persones agents clau, vinculades a l’administració autonòmica i ens locals, així com a fundacions i teixit associatiu. Compta també amb un consell assessor format per quatre experts dels Estats Units, Austràlia, el Regne Unit i Irlanda. Es poden consultar els detalls a la [pàgina web del projecte](#).

L’objectiu general de la recerca ha estat el d’identificar les ‘pràctiques resilents’ que han sorgit durant el període d’estat d’alarma declarat a l’Estat Espanyol (març 2020-maig 2021) i aportar mesures específiques d’avaluació i promoció de processos de resiliència comunitària en situacions d’adversitat. El projecte s’ha centrat en la població d’infants i joves de cinc territoris concrets de Catalunya: Celrà, Districte de Ciutat Vella de Barcelona, Girona, Olot i Palafrugell, seleccionats atenent el criteri de diversitat socioeconòmica i urbana.

A nivell teòric, el projecte s’ha emmarcat en una concepció integral i àmplia del que entenem com a ‘**comunitats resilents**’, és a dir, aquelles capaces de disposar, desenvolupar i implicar els recursos personals, socials i comunitaris per fer front a situacions i ambients caracteritzats pel canvi, la disrupció i la incertesa, com ha estat la pandèmia provocada per la Covid, per aconseguir transformar la situació de partida. La seva anàlisi i comprensió s’ha plantejat a partir de quatre objectius generals:

- a) Identificar les ‘pràctiques resilents’ que han sorgit durant la pandèmia i aportar mesures específiques d’avaluació i promoció de processos de resiliència comunitària en situacions de pandèmia, tot centrant l’atenció a col·lectius vulnerables d’infants i joves.
- b) Analitzar la interseccionalitat en tant que confluència de diferents elements, agents i trajectòries entre col·lectius i identificar la transversalitat de la resiliència.
- c) Construir un model d’anàlisi que permeti conèixer i potenciar les pràctiques resilents en el si d’una comunitat tant per fer front a la pandèmia com a les conseqüències que se’n deriven.
- d) Difondre i internacionalitzar la metodologia i resultats.

El projecte s’ha desenvolupat en cinc fases metodològiques: (1) Anàlisi documental (2) Recull de dades quantitatives, amb mostra representativa d’infants (10-17 anys) i intencional amb joves (18-29 anys), **(3) Recull de dades qualitatives amb entrevistes i grups de discussió**, (4) Geolocalització de les dades, (5) Construcció d’un model d’identificació i anàlisi de pràctiques resilents (6) Disseminació. En aquest informe es presenten els resultats corresponents a la tercera fase. El concepte de **resiliència socioeducativa comunitària** defuig de l’enfocament de resiliència centrada en els aspectes individuals i se centra en analitzar la implicació de diferents agents socials i educatius en el disseny i implementació de propostes socials i educatives per fer front a la situació de la COVID-19, ens ha servit per marcar els objectius específics d’aquesta tercera fase:

¹ Liberi. Grup de recerca en Infància Joventut i Comunitat (UdG); Recerca en Diversitat (UdG); CISA - Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades (UdG); Cultura i Educació (UdG); Laboratori d’Anàlisi i Gestió del Paisatge (UdG); Grup d’Anàlisi de Polítiques Educatives i de Formació (UAB)

1. Conèixer quines pràctiques resilients s'havien desenvolupat en el si de cada comunitat estudiada. S'entén com a pràctica tota acció o iniciativa, organitzada amb l'objectiu de sobreportar i reaccionar a les situacions generades per la pandèmia. Es pretenia identificar les pràctiques iniciades el 13/3/2020 fins a la fi de l'estat d'alarma el 9/5/2021, tant si el curs 21-22 (quan la recollida de dades) ja havien finalitzat o encara estaven en curs.
2. Aprofundir en les pràctiques identificades per tal de poder identificar les cinc dimensions definides prèviament de la resiliència socioeducativa comunitària derivades del marc teòric de la recerca², així com aspectes transversals presents en elles (context, temporalitat, vulnerabilitat, gènere, interseccionalitat) i analitzar si s'escau quina base creativa i transformadora podien tenir. Les dimensions són les següents:
 - Dimensió 1. Acompanyament i personalització (ajuda i acompanyament rebut, tipus de suport, necessitats i preocupacions, participació, i aprenentatges)
 - Dimensió 2. Identificació i utilització dels coneixements, recursos, actius de la comunitat
 - Dimensió 3. Acció col·lectiva i cultura participativa
 - Dimensió 4. Comunicació i informació
 - Dimensió 5: Governança i lideratge
3. Recollir la perspectiva i valoració dels diferents agents implicats en les pràctiques identificades.

Per aconseguir aquests objectius, la recerca s'ha realitzat a partir del recull de dades qualitatives mitjançant unes fitxes que descrivien les pràctiques resilients, entrevistes i grups de discussió.

2. ASPECTES METODOLÒGICS

2.1. Fonts de dades, participants i procediment

El procés va ser seqüencial mitjançant tres moments diferents de recollida de dades. Primer es va fer una crida per a conèixer quines pràctiques resilients s'havien desenvolupat en els cinc territoris definits per la recerca: Celrà, Ciutat Vella de Barcelona, Girona, Olot i Palafrugell. Es buscaven tant les que podien haver estat més formals, impulsades per entitats o administracions públiques, com les més informals, amb iniciatives des de la ciutadania.

Aquesta crida es va fer a través: (a) dels agents clau del projecte³, (b) de les xarxes socials, bàsicament la web i Twitter del projecte, (c) del teixit associatiu, enviant un correu a totes les entitats i serveis de

² Veure més detall a: Iglesias, E., Esteban-Guitart, M., Puyaltó, C., & Montserrat, C. (2022). Resiliència educativa comunitària frente a la Pandemia COVID19. Dins de S. Olmos-Migueláñez, MJ Rodríguez-Conde, A. Bartolomé, J. Salinas, FJ Frutos-Esteban, FJ García-Peñalvo (Eds), *La influencia de la tecnología en la investigación educativa post-pandemia*, pp 105-117. Octaedro.

³ En un inici van formar part del grup: Mònica Nadal, directora de recerca de la Fundació Jaume Bofill; Fathia Bennamouh, directora de l'Aliança Educació 360; Pilar Gargallo, presidenta Federació de Moviments de Renovació Pedagògica; Sergi Morera, Cap de planificació i avaluació. Institut Municipal de Persones amb Discapacitat. Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI (Aj. BCN); Javier Alegria. Director Periódico El Raval, Barcelona; Marta Comas. Unitat de Dades i Recerca. Consorci d'Educació de Barcelona (Aj. BCN); Pilar Lleonart: Responsable Programa Barcelona Ciutat Educadora. Institut d'Educació (Aj. BCN); Albert Quintana. Responsable dels moviments de renovació pedagògica (comarques gironines) i coord Aliança Educació 360. Responsable Justícia i Pau (Gir); Lluís Puigdemont. Director de la Fundació SER.Gi; Josep Piferrer. Diputat delegat educació. Diputació Gir; Narcís Turon, cap Secció Joventut. Ajuntament Girona; Elisenda Quintana. Tècnica educació. Ajuntament Celrà; Núria Aupí. Cap Àrea Educació. Ajuntament Palafrugell; Pere Cortada,

cada territori. Vam rebre 93 fitxes de pràctiques resilientes amb les característiques que es mostren a la taula 1, on es pot observar que els àmbits més presents són l'educatiu però també els de suport emocional, salut, lleure i comunitari. Els col·lectius a qui anaven adreçades són infants i joves donat que era la condició marcada pel projecte, però també assenyalaven si anaven expressament adreçades a un col·lectiu determinat com pot ser persones amb discapacitat o amb trastorns mentals, LGTBI, o procedents de la migració, entre altres. Pel que fa a la participació, el rol d'infants i joves era majoritàriament de receptors/es de l'ajuda tot i que vam seleccionar, sobretot per fer les entrevistes, aquelles experiències on podien haver tingut un rol més actiu o fins i tot de promoció de la pràctica. Finalment es pot observar que la dimensió de més pes en la majoria de les pràctiques és la d'acompanyament i personalització, amb exemples de presència en menor mesura de les altres dimensions.

Taula 1. Pràctiques resilientes per territori (N=93)

Població	Àmbit	Col·lectius	Participació infants/joves	Dimensió de més pes
Celrà (N=9)	Educació (7) Lleure (1) Comunitari (1)	Infants, joves i famílies LGTBI (1) Migració (1) Pobresa (2)	Receptors de l'ajuda (7) Rol actiu d'ajuda (2)	1.Acompanyament (5) 2.Identificació de recursos (1) 3.Acció col·lectiva (3)
Barcelona – Ciutat Vella (N=22)	Educació (5) Comunitari (5) Salut (mental) (5) Lleure (4) Suport emocional (3) Laboral (1)	Infants, joves i famílies Persones amb discapacitat (9), amb trastorns mentals (2) Pobresa, Migració, LGTBI (1), Joves extutelats (1)	Receptors de l'ajuda (13) Rol actiu (8) Promogut infants/joves (1)	1.Acompanyament (15) 3.Acció col·lectiva (4) 4.Comunicació (3) 5. Governança (1)
Girona (N=31)	Educació (6) Lleure (5) Suport emocional (5), Comunitari (3) Laboral (3), Salut (2), Serveis socials (3), Familiar (2)	Infants, joves i famílies Persones amb discapacitat (6) amb trastorns mentals (2), Pobresa (4) Migració (3)	Receptors de l'ajuda (19) Rol actiu (10) Promogut per infant/joves (1)	1.Acompanyament (15) 2.Identificació de recursos (5) 3.Acció col·lectiva (8) 4.Comunicació (2)
Olot (N=11)	Educació (5) Lleure (2), Familiar (2), Salut(1), Suport emocional (1)	Infants, joves i famílies Migració Pobresa	Receptors de l'ajuda (10) Rol actiu d'ajuda (1)	1.Acompanyament (6) 3.Acció col·lectiva (3) 4.Comunicació (1) 5. Governança (1)
Palafrugell (N=20)	Educació (13) Comunitari (2) familiar (2) Serveis socials (1) Salut (1) Lleure (1)	Infants, joves i famílies Migració (3)	Receptors de l'ajuda (12) Rol actiu (6) Promogut per infant/joves (1)	1.Acompanyament (13) 2.Identificació de recursos (2) 3.Acció col·lectiva (1) 4.Comunicació (4)

A partir d'aquí vam seleccionar 30 pràctiques per a poder realitzar les entrevistes amb les persones referents que ens permetés fer l'anàlisi de les dimensions presents en cada una d'elles. Els criteris de selecció de les entrevistes van incloure: (i) una representació de cada territori, (ii) diversitat de dimensions, (iii) diferents graus de participació d'infants i joves, i (iv) diversitat d'àmbits. La majoria d'aquestes pràctiques van ser impulsades per l'administració municipal i les entitats i associacions,

Secretaria Igualtat, Migracions i Ciutadania(Gir); Teia Fàbrega. Directora Consorci Acció Social Garrotxa; Cayetano Gómez. Caritas Girona.

d'ambits d'actuació diversos (lleure, educatiu, salut, comunitari) així com de col·lectius d'infants i joves. Es va intentar també seleccionar aquelles on infants o joves tenien un rol actiu pel que fa a la seva participació i que les pràctiques haguessin continuat després de l'acabament de l'estat d'alarma.

Finalment, un cop realitzades les entrevistes, d'entre elles es van proposar dur a terme **cinc grups de discussió**, un de cada territori per poder discutir sobre tot amb infants, adolescents i joves, la seva percepció de la pràctica i recollir així les veus dels **36 participants en total** (Taula 2). Es pot observar en la composició dels membres que formaven part dels grups de discussió com s'ha intentat, per una banda, incloure a infants i adolescents donat que en les entrevistes no van estar presents, així com joves amb discapacitat intel·lectual. D'altra banda, també es va recollir la perspectiva dels docents i altres membres dels equips educatius dels centres escolars. En aquest informe es presenten els resultats a partir d'aquests cinc grups.

Taula 2. Característiques dels grups de discussió

Pràctica i població	Àmbit	Participants	Participació
Projecte de Local Jove de Celrà	Lleure/ Educatiu /Comunitari	8 membres: adolescents 13-15 anys + 2 educadores	Rol actiu
"Temps per a tu" i "Estiu per a tu" de Barcelona	Lleure	5 membres: 4 joves amb DI (+18 anys) + 1 educador	Receptor
Ràdio Mosca de Girona	Educació	5 membres: 1 tècnica ajuntament, 2 mestres, 2 directors CRP i 1 LIC	Rol actiu
Esplai Diari Garbuix d'Olot	Educació/ Lleure/ Comunitari	12 Membres: 10 infants (8-16 anys) + 2 educadores	Rol actiu
El repte de l'educació inclusiva de Palafrugell	Educació	6 membres: 4 adolescents (14-15 anys) + 2 educadores	Rol actiu

2.2. Guió dels grups de discussió

La fitxa per recollir les pràctiques resilients contenia les dades de contacte de les persones referents per a poder-hi contactar, si fos el cas, a la fase d'entrevistes o grups de discussió. Els apartats de text lliure eren bàsicament: nom de la pràctica, projecte, experiència; breu descripció d'aquesta; col·lectiu/s implicat/s; àmbit territorial; observacions.

El guió d'entrevista partia amb una pregunta general per a que expliquessin la pràctica de manera lliure. Seguidament, se'ls hi demanava aprofundir en alguns dels aspectes relacionats amb les cinc dimensions d'anàlisi, sobre algunes característiques dels elements transversals, i sobre les seves valoracions finals.

El guió dels grups de discussió, tot i que també emergia de les cinc dimensions i del guió elaborat per les entrevistes, pretenia poder desenvolupar una discussió bàsicament sobre els aspectes més centrats en la valoració que en feien de la pràctica, els aprenentatges que n'havien extret i com voldrien que fos si la situació es repetís en un futur, aprofundint en els punts forts i febles de la pràctica. Tots els instruments es poden consultar en l'[informe sobre el disseny dels instruments](#).

2.3. Aspectes ètics

La recerca disposa del dictamen del Comitè d'Ètica i Bioseguretat de la Recerca de la Universitat de Girona (Codi: CEBRU0028), en el que es fa constar que es compleixen els requeriments ètics exigibles en tot el procés d'investigació. Prèviament a la realització de les entrevistes, es va donar a totes les persones participants la descripció del projecte i se'ls hi va demanar per signar el consentiment

informat. En el cas dels infants menors de 14 anys, també es va demanar el consentiment informat als seus progenitors/es o tutors/es legals.

2.4. Anàlisi de dades

Per les dades qualitatives, s'ha fet una anàlisi de contingut temàtic, procedint a la codificació i categorització de les respostes de les preguntes obertes. Les dimensions establertes prèviament s'han establert com a categories principals, així com els eixos transversals i les valoracions, el que ha servit com a punt de partida. A partir d'aquí s'ha seguit un mètode inductiu on han emergit de la lectura subcategories i temes, codificant i recodificant del text, sota l'acord d'interjutges. A l'apartat de resultats es mostren les taules amb subcategories que han emergit, així com el nombre de cites a cada una d'elles.

3. RESULTATS

Els resultats es presenten en tres grans apartats o categories: el corresponent a les cinc dimensions, el dels continguts transversals relatius la vulnerabilitat, desigualtat i diversitat, i finalment el de les valoracions dels participants que compren els punts febles i forts del projecte, els aprenentatges que han fet i les propostes de futur. Cal recordar que els grups eren bàsicament de l'àmbit educatiu i del lleure: un esplai d'infants diari, un casal diari d'adolescents, una pràctica amb adolescents amb dificultats d'aprenentatges, un grup de lleure de joves amb discapacitat i un grup de mestres i altres professionals de serveis educatius.

3.1. Dimensions

Les persones participants en els cinc grups de discussió han expressat o discutit la seva percepció pel que fa a diferents temes respecte a les cinc dimensions d'anàlisi (taula 3).

Taula 3. Dimensions i subcategories de les cinc dimensions

Dimensions	Subcategories	Nº cites
1.1 Acompanyament i personalització	1. Suport emocional	19
	2. Suport instrumental	17
	Total	36
1.2 Identificació i utilització dels coneixements, recursos, actius existents en la comunitat	1. Serveis d'oci i lleure educatiu	16
	2. Centres educatius	15
	3. Veïnatge	6
	Total	37
1.3 Acció col·lectiva i cultura participativa	1. Xarxes de suport i ajuda mútua	26
	2. Confiança en els serveis	11
	Total	37
1.4 Comunicació i informació	1. Xarxes socials	26
	2. Mòbil	17
	3. Televisió	2
	Total	45
1.5 Governança	1. Lideratge actiu	8
	2. Sense lideratge ni participació	5
	Total	13
Total		168

Dimensió 1. Acompanyament i personalització

La dimensió *acompanyament i personalització* s'ha concretat bàsicament en tres àmbits de la vida dels i les infants i joves que han participat en els grups: familiar, educatiu i d'oci/esport. En aquest sentit, les subcategories majorment esmentades han estat el *suport emocional*, amb un total de 19 cites, i el *suport instrumental* (17).

D1.1 Suport emocional

Infants i joves dels grups s'han sentit valorats/des i cuidats/des, sobretot perquè han tingut un acompanyament centrat en l'entreteniment i la companyia; s'han sentit escoltats/des i han pogut disposar de persones sigui dels serveis o bé de la família, amb qui expressar els seus malestars i inquietuds, compartir aficions, etc. També és reconegut per les persones adultes, com els/les mestres.

Nos ayuda mucho; nos va bien para desahogarnos y nos ayuda en nuestros problemas.
(GD Adolescents)

Tuve que comer en una habitación aparte, porque en el hospital, me quedé en un centro sola también... pero la mamá no quiso y me trajo la comida, con guantes, sin tocarme, etc. (GD Joves amb DI)

A les aules d'acollida (...) els tutors i les tutores tenien els seus WhatsApps, per tant (...) sabíem del dia a dia d'aquests alumnes, com estaven, què podien fer, que els hi demanàvem, hi havia aquest intercanvi emocional i psicològic amb els tutors de l'aula d'acollida. (GD Mestres)

També emergeixen problemes d'aïllament i por, on ha costat que tornessin a sortir de casa:

No quería salir de casa, como que me acostumbré a estar en casa y no quería salir más ni comer. Me llevaron al médico y como que me obligaron a salir y a comer algo. Me dijeron que me podía poner mala... (GD Adolescents)

D1.2 Instrumental

La infància i la joventut ha disposat d'ajuda directa per assegurar certa organització i rutina diària, a través dels serveis que duïen a terme aquestes pràctiques analitzades, com ara suport als estudis, fer esport – exercici o tasques de la llar.

Els hi deies... les trucava per WhatsApp o per zoom i m'ho explicaven (els deures) (...) Fèiem mates a distància... (...) Jo els trucava per WhatsApp o per Zoom i m'ho explicaven (els de l'esplai). (GD Infants)

Jo, si sortia, només era perquè anava a comprar amb la meua mare. (GD Adolescents)

Dimensió 2. Identificació i utilització dels coneixements, recursos, actius existents en la comunitat

Dins de la segona dimensió, han sorgit temes relacionats amb els recursos i persones que han sigut presents i d'ajuda durant el confinament. Específicament, el suport dels *serveis de lleure i d'oci* ha estat altament referenciat en els diferents grups, així com l'ajuda per part dels *centres educatius*. També el *veïnatge* ha estat present en els seus relats amb una menor incidència des de la visió dels i les infants, adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual.

D2.1 Serveis d'oci i lleure educatiu

Els participants han valorat molt l'activació de recursos especialment des dels equipaments de lleure tant per donar suport a les tasques escolars que els demanaven des dels centres escolars, com per proposar activitats d'entreteniment i combatre l'avorriment.

Fèiem gimcanes o ens enviaven deures o ens havíem de gravar fent coses... (...) Reptes! (...) Amb una foto explicava què havies de fer i tenia dibuixets petits i després enviaves el vídeo amb el que havies fet. (GD Infants)

Hem fet un casal en un centre cívic. (GD Joves amb DI)

D2.2 Centres educatius

Des del grup d'adolescents i sobretot des dels grups de mestres es ressalta el paper dels centres educatius, aquells que han estat implicats amb el seu alumnat, bé perquè han continuat

impartint classes des de la virtualitat, o han donat suport amb els deures, o senzillament s'han interessat com estaven.

(Els professors de l'institut) m'ajudaven quan tenia dubtes. (GD Adolescents)

Després la cosa va anar a la baixa i potser sí que ens vam anar fixant més en la part de fer d'activitats més lúdiques, fixar-nos en la part emocional, el contingut hi era sempre però no era el plat fort, sinó que ens fixàvem en altres coses. Arribava Sant Jordi i intentàvem fer activitats que tothom participes a la seva manera encara que fos fent TikToks... va anar una mica a la baixa tot això. (GD Mestres)

D2.3 Veïnatge

Des dels discursos d'infants i adolescents es descriuen també algunes relacions entre veïns i veïnes, en tant que s'ha fet ús de la comunitat per assegurar necessitats bàsiques com l'oci, l'educació o l'alimentació.

(Amb els veïns) cada dia fèiem discoteca. (GD Adolescents)

Jo ajudava a un nen del meu carrer. Sempre venia a casa meva a preguntar-me què havia de fer. No anàvem a la mateixa escola, però l'ajudava igual. (GD Adolescents)

Jo no tenia internet (...) Anava a l'entrada de casa meva perquè els veïns ens el deixaven. Llavors havia de connectar-me a l'entrada amb un escriptori petit i intentava fer el que podia. (GD Infants)

Dimensió 3. Acció col·lectiva i cultura participativa

En l'anàlisi dels grups de discussió, la dimensió acció col·lectiva i cultura participativa ha estat classificada en 2 subcategories que refereixen els vincles i l'ajuda que es va oferir entre infants i joves, les famílies, els i les professionals dels recursos i la comunitat. Per una banda, apareixen les *xarxes de suport i ajuda mútua*, les quals s'han vist altament indicades i també la confiança que alguns han dipositat amb els/les seus/seves referents dels diferents serveis i equipaments.

D3.1 Xarxes de suport i ajuda mútua

Els nens, nenes i joves han procurat estar en contacte amb el seu grup d'iguals davant la necessitat de voler compartir, ajudar-se mútuament i entretenir-se. Aquest tipus de relació també s'ha donat amb els professionals; aquests han operat com a xarxes de suport i d'ajuda mútua en moments de dificultat o vulnerabilitat. Alhora, infants i joves han vist la necessitat d'implicar-se més en l'àmbit familiar i s'han compromès a contribuir en major mesura en les tasques familiars i en la convivència, donant-se relacions d'ajuda mútua, també intergeneracionals.

Quan m'avorria la trucava a ella (amiga). (...) Es que casi tots som família. (GD Adolescents)

Mi tutor lo pasó muy mal, yo también mal porque... siempre me llamaba y me decía "¿cómo te encuentras?" y yo "yo me encuentro bien, ¿y tú?", yo me pude preocupar por él y él por mí. (GD Joves amb DI)

Jo ajudava al meu germà petit. Ell tenia dificultats per fer les classes online, pues jo l'ajudava. (GD Adolescents)

D3.2 Confiança en els serveis

L'interès que han mostrat els diferents serveis i centres per ajudar i recolzar a la infància i a la joventut durant el període de confinament i de pandèmia ha servit per consolidar o incrementar la confiança en alguns centres educatius i de lleure que eren referents dels nois i noies dels grups de discussió. Infants i joves reconeixen l'esforç que han fet alguns professionals, professorat, agents de lleure i tècnics comunitaris, destacant de manera personal la seva figura.

Él (tècnic comunitari) nos ayuda mucho, es muy buena persona. (GD Adolescents)

Jo sí, (parlava) amb ella, que era la millor tutora de tot primària. (GD Adolescents)

Quines han sigut les persones mes importants a la pandèmia? (...) Només... el meu tutor de l'escola perquè dintre del que podien fer i el que no sabien fer, es va saber moure bastant bé. (GD Infants)

Dimensió 4. Comunicació i informació

Pel que fa a la comunicació i informació, s'han identificat 3 subcategories que expliquen les eines i estratègies de comunicació més utilitzades pels i les infants i joves, les famílies i els i les professionals dels diversos recursos, amb l'objectiu de poder mantenir el vincle i contacte durant el confinament i donar a conèixer la pràctica. En primer lloc, es fa gran esment de l'ús de les *xarxes socials*, seguidament, del *mòbil* mitjançant el WhatsApp i les trucades i, només un parell han fet referència a la *televisió*.

D4.1 Xarxes socials (videotrucades, correu electrònic, etc.)

Els serveis i equipaments comunitaris (educatius, d'oci...), per tal de poder mantenir la seva activitat habitual i assegurar la relació amb els infants i joves, han fet ús de les xarxes socials com el Zoom, el Meet i el correu electrònic.

En el meu taller vam fer coses, amb el Meet, vam fer coses, activitats amb els monitors. (GD Joves amb DI)

Jo parlava amb els profes de l'institut des del correu electrònic. (GD Adolescents)

Per exemple, en el meu cas, el que feien era dues connexions per Zoom de 40 minuts al dia, que aquestes connexions només eren d'explicar el que havies de fer de feina. (GD Infants)

D4.2 Mòbil (WhatsApps i trucades)

La infància i la joventut ha utilitzat, principalment, el mòbil per poder estar en contacte amb les seves amistats; la interacció ha sigut contínua a través del WhatsApp. Per altra banda, els i les professionals també han fet ús dels missatges i de les trucades per orientar, assessorar i ajudar als nens, nenes i joves. Malgrat això, molts infants no disposaven d'aquest recurs comunicatiu i han hagut de recórrer als mòbils dels seus progenitors per assegurar aquesta interacció.

Por el móvil sí, hablaba con mis amigas. (GD Adolescents)

Si tenia deures que no sabia fer, ella m'ajudava a través del mòbil de la meva mare perquè jo, en aquell moment, encara no tenia mòbil. (GD Adolescents)

Jo tenia el WhatsApp de les famílies i parlava amb ells per WhatsApp, cosa que des de l'escola no ens deixaven fer, però és igual, jo ho feia igualment. (GD Mestres)

D4.3 Televisió

La televisió ha sigut un recurs utilitzat per l'entreteniment d'infants i joves durant l'època de confinament, així com per informar-se.

Només podia estar amb el mòbil i amb la televisió. (GD Adolescents)

Dimensió 5. Governança

La dimensió de la governança ha estat esmentada en menor mesura al llarg dels grups de discussió on en els grups destaquen exemples d'un cert *lideratge actiu* d'infants i joves, així com la manca d'aquest.

D5.1 Lideratge actiu

Les cinc pràctiques tractades en els grups han contemplat l'opció que infants i joves puguin ser part activa en el desenvolupament d'activitats. Han deixat espais perquè puguin prendre decisions, fer propostes d'activitats, opinar i sentir-se escoltats/des.

Nos pregunta ideas como para hacer, o nos pregunta qué nos gusta hacer, deportes y estas cosas. (GD Adolescents)

A nosaltres a nivell de participació sí que ens interessava que els alumnes hi participessin de manera activa. Tenim el bloc d'entrevistes, (...) on poden escollir a la persones entrevistades, llavors amb el tutor/a doncs ells ho decideixen, per tant aquí tenen marge de decisió, i en el de recomanacions literàries com dèiem abans també. (GD Mestres)

D5.2 Sense lideratge ni participació

Però al mateix temps surten exemples on no han pogut participar o implicar-se activament en gaires experiències d'ajuda perquè, en comparació amb la població adulta, durant el confinament se'ls hi va restringir i limitar molt més la seva possibilitat d'acció.

Es que durant aquell temps a nosaltres no ens deixaven sortir al carrer ni fes res. A la gent adulta sí, per comprar o així, però a nosaltres no. (GD Adolescents)

A l'escola vam anar quan van dir aquelles dos setmanes, després ja no sé, no van dir res... jo no em vaig assabentar quan es connectaven, doncs no et preguntaven l'opinió. Et connectaves a la classe i et posaven coses pel Classroom i ja està. (GD Infants)

3.2. Elements transversals

A través d'aquestes pràctiques també es pot observar una incidència amb col·lectius vulnerables, així com mirades i sensibilitat vers la desigualtat o la diversitat.

T1. Vulnerabilitat/desigualtat/diversitat

Taula 4. Elements transversals i subcategories

Elements transversals	Subcategories	Nº cites
T1 Vulnerabilitat/desigualtat/diversitat	1. Classe social/Condició econòmica	10
	2. Discapacitat	3
	3. Ètnia	2
	Total	15

Analitzant el contingut dels grups de discussió, s'ha detectat elements transversals que fan referència a la *vulnerabilitat, la desigualtat o la diversitat* en diverses àrees que han permès dividir-la en tres subcategories: la més referenciada ha estat la *classe social/condició econòmica*, també s'ha parlat de la *discapacitat* en haver-hi un grup amb joves amb DI, i també en algun cas el fet de ser persones migrades (taula 4).

T1.1 Classe social/Condició econòmica

A partir del que es discutia als grups, destaca que l'impacte de la pandèmia ha generat majors diferències entre classes socials i condicions econòmiques de les famílies. El risc de pobresa s'ha vist incrementat en les seves llars amb manca de recursos per afrontar les necessitats bàsiques diàries (educatives, d'habitatge, etc.).

A casa meva es va tallar el wifi. (GD Adolescents)

(en casa) tengo poco espacio. (...) No podía hacer nada más, no tenía espacio. (GD Adolescents)

Jo, per exemple, ajudava en zones en què moltes famílies, 95%, no tenien ni wifi, ni ordinadors... anaven amb el mòbil de la mare o del pare gastant dades perquè el centre al final va tenir la sort de trobar aquest canal de comunicació, via WhatsApp, Instagram, però que eren els mòbils de la mare o el pare. Llavors els alumnes rebien la feina a fer a través dels mòbils dels pares. (GD Mestres)

T1.2 Discapacitat

Al llarg de la pandèmia han sorgit diferents iniciatives compromeses amb la qualitat de vida i l'accés als recursos i serveis de les persones amb diversitat funcional. Per exemple, un dels grups va destacar molt especialment que, des del recurs de lleure on ells anaven abans de la pandèmia, els oferissin oportunitats per participar en activitats que eren del seu interès i potenciaven la relació social i combatien l'aïllament que patien aquests joves del grup de discussió.

Vam fer igual, vam anar al casal... (...) vam fer guerra d'aigua. (GD Joves amb DI)

T1.3 Migració

L'estat d'alarma ha complicat la vida de la població migrada. Sovint es tracta d'un col·lectiu amb condicions laborals precàries que durant la pandèmia els va impedir o dificultar l'atenció que requerien els seus fills o filles.

També tenia moltes dificultats perquè els meus pares no podien estar per mi, ni els germans... Alguns sí que tenien aquesta oportunitat, però d'altres no, jo no perquè ells havien d'anar a treballar. No es podien centrar en mi i, clar, jo necessitava ajuda. (GD Adolescents)

3.3. Experiència i valoració personal

Aquí s'analitza la valoració que fan entorn la situació de la pandèmia, l'atenció que s'ha rebut, així com els aprenentatges, necessitats i propostes de futur que s'han generat a partir d'aquesta experiència (Taula 5).

Taula 5. Valoracions i subcategories

Dimensions	Subcategories	Nº cites
3.1 Estratègies per afrontar el confinament	1. La importància del joc i l'activitat física	11
	2. El manteniment de les relacions interpersonals	6
	3. La capacitat d'acceptar la situació	5
	4. Esperança que anava millorant	4
	5. Transgressió	2
	Total	28
3.2 Impacte negatiu del confinament	2. L'aïllament i la reclusió a casa	33
	3. Manca de recursos i espai a la llar	8
	4. El sentiment de la por	8
	5. Condicions familiars vulnerables	6
	6. Hàbits no saludables	5
	Total	60
3.3 Aprenentatges		16
3.4 Necessitats a tenir en compte per un futur	1. La millora del suport per part de l'equip educatiu	46
	2. Evitar l'alarma social	8
	3. Afavorir la companyia i la socialització	6
	4. Afavorir l'activitat física	6
	Total	66
Total		170

V1. Estratègies per afrontar el confinament

Les persones participants en els grups de discussió identifiquen una sèrie d'estratègies que desenvolupaven infants i adolescents per fer front a l'experiència de confinament: la importància que ha tingut el fet de poder *jugar* com també el fet de fer exercici físic ha estat el tema més esmentat per les persones participants. Ara bé, també s'ha referenciat la importància de les *relacions interpersonals* i, en alguns grups de discussió s'ha fet evident l'*acceptació*, l'*esperança* i la *transgressió* en aquest període.

V1.1 La importància del joc i l'activitat física

L'activitat física i el joc han facilitat la diversió i l'entreteniment d'infants i joves durant l'època de confinament; també han garantit un equilibri del seu cos i una distracció de la seva ment.

Aproveché para hacer más trabajos físicos y técnicos. (Nos iba bien hacer estas cosas) porque si estábamos parados y comíamos mucho, luego te pones... sabes, ¿no? (GD Adolescentes)

Quan estic jugant a la Play ja està, ja me n'he oblidat de sortir. (GD Joves amb DI)

(Durant el confinament) Jugar amb els germans, a l'oca i al parxís (...) A vegades també ens deixaven també jocs així que tenien aquí que no feien servir. Jo i els meus germans ens sabíem un puzle de memòria amb els ulls tancats. (GD Infants)

V1.2 Manteniment de les relacions interpersonals

Se subratlla la importància de poder relacionar-se amb diferents agents (grup d'iguals, família, professionals, etc.) durant la pandèmia; les relacions interpersonals han permès identificar elements de suport i d'ajuda; també compartir i fer-se costat mútuament.

Em va agradar perquè necessitava alguna cosa també, necessitava als meus companys.
(GD Joves amb DI)

Cada tarda parlàvem (amics), fins i tot, la meva mare n'estava farta perquè estàvem amb el seu mòbil tota l'estona. (GD Infants)

V1.3 La capacitat d'acceptar la situació

Hi ha infants i joves que han tingut la capacitat d'acceptar la situació i això ha fet que visquin bé el confinament i la pandèmia. Molts d'ells no saben justificar perquè van saber adaptar-s'hi, però d'altres sí que asseguren que tot i que el període va ser llarg i dur, van poder descansar, gaudir d'estar a casa i obtenir beneficis, sobretot escolars, com ara no haver de fer tantes classes o exàmens.

Jo no crec que hagi sigut una tortura perquè vaig poder descansar de l'escola. (GD Adolescents)

Yo no necesitaba nada. Yo estaba bien en casa. (GD Adolescents)

V1.4 Esperança

També comenten que el què ha servit a infants i joves és veure que les situacions d'adversitat sanitària, educativa, psicològica, social i econòmica que ha generat la COVID-19 milloraven conforme anava passant el temps. Això els ha permès tenir una actitud més esperançadora, activa i feliç durant el període de pandèmia.

Soy un poco más feliz ahora que cuando estaba encerrado. Ahora estoy más activo, más contento. (GD Adolescents)

Yo ahora estoy mejor que antes porque veo que la situación va mejorando... Pero yo siempre estoy feliz. (GD Adolescents)

V1.5 Transgressió

Alguns/es adolescents diuen que es van saltar el confinament perquè necessitaven sortir de casa, no van poder quedar-s'hi tot el temps.

Jo sí que sortia, eh. Bueno, quan ens van dir que el confinament era mundial i tot, jo sortia igualment. Us ho prometo, sinó li pregunteu a la meva mare. Jo portava una bossa gran de basura i quan venia la policia m'hi ficava. (GD Adolescents)

Pues yo lo pasé normal, yo salía igual, salía de casa sin que se dieran cuenta. Necesitaba salir, yo no aguanto estar en casa. (GD Adolescents)

V2. Impacte negatiu

D'altra banda, en les seves valoracions ha sobresortit l'impacte negatiu que ha tingut en alguns d'ells i elles la pandèmia i el confinament. Destaca l'aïllament/reclusió a casa, però també han parlat de manca de recursos a la llar, la por viscuda en aquell moment, algunes condicions familiars vulnerables i l'adquisició d'hàbits no saludables.

V2.1 L'aïllament i la reclusió a casa

El fet de no poder sortir de casa i haver de reduir l'activitat dins del nucli de convivència és el que ha afectat més a infants i joves que han participat dels grups; s'ha viscut molt malament el

no poder veure a les seves amistats, assistir als centres educatius o de lleure, etc. De fet, molts/es subratllen que han estat un dels col·lectius més castigats de la pandèmia, en tant que no se'ls ha deixat sortir de casa fins passat molt de temps. Per alguns d'ells l'aïllament ha sigut llarg, angoixant i avorrit.

Al principi era divertit però al final ha sigut una tortura perquè estar 24/7 a casa... No pots sortir, no pots quedar amb els amics... (GD Adolescents)

(Estar amb la família) Al principi bé, però després cada dia ja angoixava estar amb els meus germans tanta estona... (GD Infants)

V2.2 Manca de recursos o espai a la llar

La manca de recursos (materials, estructurals, econòmics...) a les seves llars ha limitat la capacitat d'acció d'infants i joves. Sobretot, es destaca la falta de connexió a internet o d'espai a les llars per a poder realitzar les activitats diàries.

No podía hacer nada más, no tenía espacio (en casa). (GD Adolescents)

Jo tenia, per exemple, el cas d'una nena que a casa, perquè clar hi havia gent que no tenia ordinador. (...) Hi havia un parell a la classe que no en tenien i els havia de trucar, preguntar com estaven, com els hi anava... va ser una mica complicat. (GD Mestres)

V2.3 El sentiment de la por

Parlen del sentiment de la por. Nens i nenes han vist patir als seus familiars i a la societat en general; això ha fet créixer la seva angoixa i preocupació davant situacions d'adversitat com la generada per la pandèmia.

Un primo mío se ha muerto de COVID-19, (...) y me daba pena, cuando le pararon la máquina no me pude despedir de mi primo. (GD Joves amb DI)

La meva mare, ella treballa a l'hospital però no d'infermera ni res, perquè anava allà on estaven tots els COVID-19 i tots i el podia agafar... (GD Infants)

V2.4 Condicions familiars vulnerables

Alguns nens, nenes i joves no han pogut comptar amb el suport dels seus pares o mares, o bé perquè els progenitors no saben com ajudar-los o perquè han hagut de treballar moltes hores fora de casa i això els hi ha impedit poder passar estones amb els seus fills i filles.

Jo els hi explicava els problemes als meus pares, però ajuda no perquè no saben...; preferia demanar ajuda a l'educadora. (GD Adolescents)

Tampoc podíem avançar contingut perquè famílies que potser no hi eren perquè eren serveis essencials, o altres famílies que teletreballaven... jo recordo quan nosaltres ja fèiem plans de treball que evidentment aquells plans els nens sols no els podien fer o sigui necessitaven una guia, que és el que necessiten, els mestres som una guia a l'escola, doncs a casa també necessiten algú que els hi faci aquest acompanyament, llavors va ser això, una mica caòtic tot plegat. (GD Mestres)

V2.5 Hàbits no saludables

El confinament ha provocat un canvi en les rutines d'infants i joves; s'han instaurat hàbits poc saludables, sobretot relacionats amb el descans, l'alimentació, l'educació i l'exercici físic.

Jo estava molt a casa, només menjava. (GD Adolescents)

El meu pare cada setmana anava amb unes bosses com de 200 euros de menjar i tot ple de tonteries com l laminadures o així pels meus germans. (GD Infants)

V3. Aprenentatges

La valoració que han fet les persones participants també ha contemplat una sèrie d'aprenentatges realitzats, d'experiència d'aprenentatges. Diuen que han après, principalment, a saber estar i convida en família. També, a valorar més el dia a dia, la llibertat i a respectar l'espai propi. Paral·lelament, s'identifiquen aprenentatges més tècnics, com saber fer anar les TIC o disposar de més competències artístiques. Només hi ha dos adolescents que manifesten que no ha après res durant la pandèmia, que no els ha servit de res.

A passar més temps amb la família. Abans, quan no hi havia pandèmia, jo sortia molt... Clar, com que amb la pandèmia estava més a casa, pues estava més amb la meua família. (GD Adolescents)

Hem après tècniques d'actuació, tècniques artístiques, etc. de forma online. (GD Joves amb DI)

V4. Necessitats a tenir en compte per un futur (propostes)

Per acabar, al llarg dels grups de discussió s'han detectat una sèrie de necessitats que les persones participants han considerat que caldria satisfer si es donés una situació similar futura, entre les quals es troben, la necessitat de rebre major suport educatiu (la subcategoria amb més cites), que s'eviti crear un estat d'alarma, de comptar amb companyia i de poder fer esport/activitat física.

V4.1 La millora del suport per part dels equips educatius

El grup de discussió de mestres i els d'infants i adolescents coincideixen en afirmar que alguns centres educatius no van saber adaptar-se a les necessitats que l'alumnat i les seves famílies tenien. A la secundària es van excedir encarregant deures i tasques escolars, van fer poques classes i, altres vegades es feien en plataformes que no dominaven ni l'equip docent ni l'alumnat. En general coincideixen en el fet que s'ha trobat a faltar més contacte i interacció amb els i les mestres. No només ha passat amb els centres escolars, també amb alguns centres de lleure i activitats extraescolars, que van interrompre les activitats previstes, o que es feien amb un format que no era pràctic ni àgil per a ells.

Jo no tenia contacte amb la meua senyoreta perquè mai em responia. (GD Adolescents)

Si te soy sincera no (nos sirvió de nada). Es que... íbamos por los parques y zonas de la ciudad, pero después no acabamos grabando el vídeo. O sea, planeamos lo que íbamos a decir y todo, pero no grabamos el vídeo, no sé por qué. (GD Adolescents)

Jo el meu record com a mare d'institut va ser horrorós, la quantitat industrial de deures i una manca de coordinació impressionant entre el professorat, i un nivell d'exigència que era impossible que poguessin arribar... coses que mai els hi havia ensenyat i no sabien fer. En aquell moment tot valia, posaven treballs d'aquells que jo tenia feuada en trobar informació per ajudar... (GD Mestresa)

És per això que reclamen, en situacions futures, un suport educatiu més amè, personalitzat i fluid entre professorat i alumnat.

Jo necessitaria més contacte amb els professors perquè ara, per exemple, vaig bastant millor, vaig bé, i durant el confinament no. (GD Adolescents)

L'escola ens havia de fer més activitats en comptes de deures. Fer, no sé... fer com algun teatre o alguna cosa així. (...) S'haurien de fer més activitats com les de l'escola però per la nostra edat perquè si no t'avorreixes sempre fent deures. (GD Infants)

V4.2 Evitar l'alarma social

Es remarca la importància de viure una situació pandèmica evitant l'alarma social que sobretot espantava molt al conjunt d'infants i adolescents i repensar el tema de les restriccions que limiten la llibertat de moviment que generen molt aïllament.

V4.3 Afavorir la companyia i la socialització

El confinament ha generat situacions d'aïllament i soledat. Una gran quantitat d'infants i joves han tingut dificultats per gestionar l'impacte d'aquesta situació, per això necessiten que es tingui en compte la importància de la interacció social amb el seu grup d'iguals; és amb qui poden, amb major facilitat, compartir aficions, divertir-se, sentir-se acompanyats/des i escoltats/des, etc.

Pues yo... no sé, al menos necesitaría una amiga, que si me confinan me confinen con una amiga. (GD Adolescents)

Necessitaria que (...) ens deixessin ajuntar amb altres persones, no sé, almenys amb 5 o així, per passar l'estona i no quedar-te tot el temps a casa. (GD Adolescents)

V4.4 Afavorir l'activitat física

Se subratlla la importància de moure's i mantenir-se en forma, per exemple a partir dels esports. És per això que es reclama valorar molt més l'exercici i assegurar espais pel seu desenvolupament.

Yo les pediría más fútbol, valorar más el fútbol, que nos traigan torneos. (GD Adolescents)

Necessitaria que em deixessin voltar, voltar almenys per la zona on visc jo, passejar per on estic jo. (GD Adolescents)

4. CONCLUSIONS

Infants i joves han valorat positivament quan han rebut sobretot **suport emocional, però també instrumental des dels àmbits familiar, educatiu i d'oci i esport** durant la pandèmia, ja que els ha fet sentir valorats/des i escoltats/des. Concretament, **els serveis de lleure educatiu i d'esport** han estat molt útils durant l'etapa del confinament, tot i que també destaquen els centres educatius i, de forma residual, el veïnatge.

La situació de pandèmia ha provocat en infants i joves un sentiment d'aïllament, angoixa, por, preocupació i avorriment, ha empitjorat les condicions de les famílies vulnerables i ha fomentat l'adquisició d'hàbits no saludables. Tot i això, també han fet nous aprenentatges, com conviure en família i a utilitzar les TIC. Aquest **impacte ha estat més negatiu** en aquells col·lectius d'infants i joves que pateixen **situacions de vulnerabilitat**.

En general, infants i joves han trobat restringida i limitada la seva capacitat d'acció, sobretot per una manca de recursos durant el confinament, per la qual cosa han tingut molt **poques ocasions d'assumir lideratges actius** on puguin sentir-se escoltats, opinar, fer propostes i prendre decisions. Això ens fa interpretar que, des de la visió adulta, se'ls ha castigat i reclòs pel mal que podien fer, en comptes de veure la infància i joventut com un recurs amb potencial per col·laborar i ajudar en un moment de confinament.

Malgrat la difícil situació que han afrontat durant la pandèmia, hi ha diferents **estratègies** que han ajudat a infants i joves a mantenir una **actitud resilient**. En són exemples facilitar moments de joc i activitat física, mantenir les relacions interpersonals, acceptar la situació que s'està vivint, tenir esperança en què les coses millorin i la transgressió d'algunes normes per buscar moments de benestar.

D'altra banda, les persones participants també identifiquen que és important crear **xarxes de suport i ajuda mútua** tant a nivell familiar com amb el grup d'iguals, com entre el conjunt de professionals. Aquí, la digitalització i l'entorn virtual esdevé clau per mantenir els vincles i la comunicació en els tres nivells i **entre infants, joves, famílies i professionals**, i per això el suport instrumental es fa necessari, sobretot en els més petits, que depenen dels dispositius dels pares i les mares per mantenir aquesta situació.

Els aprenentatges realitzats durant la pandèmia ens fa veure que, de cara a futures situacions similars, és possible oferir alternatives de suport que donin una millor resposta a les necessitats de la infància i la joventut, com per exemple oferir un **suport educatiu** més fluid i personalitzat, moderar l'alarma social dels mitjans de comunicació, afavorir la companyia i la socialització i l'activitat física.